

З мого минулого

(спогади)

На одну з моїх перших індивідуальних вистав в Закопаному я запросив Редакцію "Нашого слова". Приїхав редактор Гошовський. В часі розмови зі мною на тему моєї вистави він запитав мене: -"Яке бажання маєте на будуче?" Я відповів, що хотів би поїхати на Україну, видати Київ, Дніпро. Я оповідав, що у Львові я був ще перед війною, а також був у монастирі оо. студитів в Уневі коло Перемишлян в Тернопільському воєводстві. Тоді редактор Гошовський сказав: "...про Унів ліпше не говорити", і я знов замовк на довгі роки.

Тепер, коли вже маємо незалежну державу, Україну, можна сказати правду, що без Унева і монастиря оо. студитів не було б мене в Закопаному, а також редакція "Нашого слова" не знала нічого про мене.

Сталося так, що кілька років перед війною до мого рідного села Фльоринки приїхали монахи і заснували монастир оо. студитів. Настоятелем був отець Іларіон.

Мій батько віддавна був "церковником" - паламарем при грекокатолицькій церкві і тому часто ходив до церкви і на плебанію. Також і я часто ходив до церкви з батьком, а то і сам. Батько давав мені ключі до церкви і я ходив дзвонити.

Настоятель о. Іларіон також бував у нас в хаті, бо наша хата була близько церкви. Він зауважив, що я гарно рисую і малюю. Він сказав могому батькові: "...дайте свого сина Григорія на науку до Унева, там може вчитися на маляра...". Мої батьки погодилися з пропозицією настоятеля о. Іларіона і в березні 1937 р. я поїхав з монахами до Львова і там запровадили мене до палати Митрополита Андрія Шептицького, що є біля катедри св. Юра і представили мене ігуменові оо. студитів о. Климентію Шептицькому, що був рідним братом Митрополита. Ігумен привітав мене дуже сердечно і сказав: "...Хлопче, будемо тебе вчити".

Пізніше монахи пішли зі мною до катедри св. Юра і я подивляв красу архітектури і мистецтва. Це зробило на мені велике враження і цього не далось ніколи забути.

Зі Львова мене завезли на возі до монастиря оо. студитів в Уневі. Там вчитель запитав мене: "..Нащо ти хочеш вчитися?.." і говорив далше: "..можеш бути кравцем, шевцем, столяром ітп." Я подумав хвилину і відповів: "...я хочу вчитися на кравця...".

На другий день запровадили мене до кравецької робітні і відразу проти дверей я побачив на великій стіні різьблений і мальований великий образ-портрет Митрополита Андрія Шептицького. Від того часу я почав думати про те, як вирізьбити такий образ. Минали дні і тижні, я вчився на кравця, шив дуже добре на машинах, мені подобалася така робота.

При монастирі був Захист для сиріт і я там вчився, як учень початкової школи всього, що було треба, щоб закінчити шосту класу. Був дуже добрий вчитель Микола Дюк, вчив нас, хлопців історії України, також історії Польщі.

Одного дня пішов я до столярні просити, щоб дали мені там кавалок широкої липової дошки. Керівник тої столярні запитав мене: "...Де ти працюєш?". Я відповів, що в кравців і шию. Майстер на це сказав, що ліпше бути добрим кравцем як злим різьбарем. Я відповів йому, що я буду добрим різьбарем і він дав мені дошку і позичив

кілька доліт до дерева.

Вдалося мені гарно вирізьбити портрет Митрополита Андрія Шептицького (плоскорізьба-барельєф) і той портрет доручили самому Митрополитові. Він цим втішився, як оповідали мені монахи.

У 1938 році хлопці з Захисту Сиріт в Уневі приготували п'єсу - представлення на тему Хрещення Русі-України. До цього був потрібний різьблений "Світовид" (поганський божок) з чотирма обличчями-тварями на чотири сторони світу. Шукали когось, хто зробив би такого "Світовид" і я зголосився, що я це зроблю. Знову мені вдалося вирізьбити "Світовид" і представлення - п'єсу з моїм "Світовидом" виставлено на сцені в Перемишлянах.

До Монастиря оо. студитів в Уневі приїжджав також Митрополит Андрій Шептицький і я там бачив його перед церквою в часі відпусту.

Несподівано грянула друга світова війна і застала мене 1 вересня 1939 року у Львові, де я мав складати вступний екзамен до середньої школи. Коли я побачив, що діється у Львові, я знов повернув до Унева і ждав, що буде далше. Як знаємо, зі сходу прийшли більшовики.

Префект Захисту і вчитель сказали мені: "...Як тепер не вернеш до своїх родичів, то вже не побачиш їх ніколи...". Я знову поїхав до Львова. Тим разом було нас чотирьох лемків, бо пізніше до Унева приїхало ще трьох, один був з Фльоринки, Петро Канюк.

У Львові запровадили мене монахи знову до о. Ігумена Климентія Шептицького, щоби йому подякувати і попроситися.

Ігумен сказав: "будуть говорити, що Бога нема - Бог є...". Ігумен поблагословив мене на дорогу, а я поцілував Йому руку. Пішли ми ще до катедри помолитися і просити Бога о опіку над нами.

З трудом удалося нам якось осінню 1939 року разом з одним священиком вернути на Лемківщину, додому. Родичі дуже втішилися, але втіха була коротка, бо вже в березні 1940 року мене забрали на примусову роботу до Німеччини коло Гамбурга. Там я працював через п'ять років аж до кінця війни.

Там часто згадував, як то було в Уневі і як я там різьбив. "А може б так поспробувати, ще щось вирізьбити..." - подумав я, і потім вирізьбив лева з дерева груші, потім ікону Божої Матері на яворовій дошці, а в кінці з дерева груші коника, а на конику себе.

Літом 1945 року з моїм різьбленим коником я вернув до Фльоринки.

1-ого вересня 1946 року з моїм коником я приїхав до Закопаного і там в середній артистичній школі я здав вступний екзамен і вчився з великим задоволенням.

І знову сталося щось недоброго - а 1947 році прийшла акція "Вісла" і всіх лемків виселили, також цілу мою родину. Я був тоді учнем (Państwowej Szkoły Przemysłu Drzewnego – Gimnazjum Rzeźbiarskie) в Закопаному.

Вчителі в школі опікувалися мною, розуміли моє положення і говорили: "będziesz się bronić..." І то, що я був лемком не перешкодило мені закінчити науку в школі, потім розпочати студій в Академії Мистецтв (Akademia Sztuk Pięknych), а по студіях бути вчителем-професором різьби через 20 років у Державному Ліцею Технік Пластичних в Закопаному. Маю багато приятелів у світі культури і це мене тішить.

Григорій Пецух

Закопане, 30 грудня 1992 року

Знімка вихованців Захисту Сиріт зі Львова перед плебанією і монастирем оо. студитів в Фльоринці в 1938 році в часі вакацій. В першим ряді з переду є Григорій Пецух, в третім ряді в середині між монахами є Настоятель монастиря оо. студитів в Фльоринці отець Іларіон.